

ІНТЕГРАЦІЯ ГЕОГРАФІЇ З СУМІЖНИМИ НАУКАМИ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ

В.П. Воровка, О.А. Марченко

geofak_tgpr@ukr.net, marchenkokseniya@ukr.net

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь, Україна*

Зроблений аналіз інтеграційних процесів сучасної географії з суміжними науковими напрямками. Виокремлені існуючі (з біологією, хімією, фізикою, історією, економікою та екологією) та перспективні (з інформатикою, урбаністикою, соціологією, культурологією та політологією) напрями інтеграції географії.

Ключові слова: інтеграція, географія, перспективи.

Географія – як одна з найстаріших наук, пройшла ряд трансформаційних процесів, унаслідок яких в одні періоди залишалася єдиною, а в інші – являла собою систему географічних наук. Єдність географії була властива на першому етапі її розвитку – описовому. Однак описовий спосіб пізнання дійсності не дав цілісній географії можливості конкурувати з фундаментальними природничими науками (біологія, фізика, хімія), теорія і методологія наукового пізнання яких вже вийшла далеко за рамки описового характеру. Як результат – розпад єдиної географії на систему географічних наук. При цьому специфікою географії є її положення на стику природничих і суспільних наук. Це ми донедавна чітко спостерігали при виокремленні науково-освітніх напрямів, коли природнича географія відійшла до природничих наук, а суспільна – до економічних. Численні і тривалі спроби об'єднати ці складові у єдину географію тривалий час не давали потрібного результату. Можна наводити багато прикладів вдалих спроб об'єднати географію у єдину науку (праці О. фон Гумбольдта, К. Ріттера, І. Канта, В. Докучаєва, Л. Берга, Д. Анучіна та ін.), які так і не були застосовані для подальшого процесу дослідження географічного простору.

Очевидно, найбільш вдалою і тривалою спробою об'єднання природничої і суспільної географії стало відкриття спеціальності 11.00.11 – конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів із захисту кандидатських та докторських дисертацій. Тут об'єднуючою основою є паспорт спеціальності – як формула спеціальності, так і її конструктивно-географічна та еколого-географічна складові. Та й тематика захищених дисертацій вказує на певну єдність географічної науки в рамках спеціальності, яка охоплює фактично увесь географічний простір у сучасному його розумінні.

Географічний простір – це складний земний планетний простір у межах конкретної території, який охоплює всі сфери географічної оболонки – літосферу, гідросферу, атмосферу, біосферу і соціосферу та мінливий у часі. Складність географічного простору свідчить про вертикальну та горизонтальну складність географічного пізнання, різнорівневість досліджень та тісний взаємозв'язок географії з іншими природничими науками. Вертикальний вимір географічного простору представлений геосферами – атмо-, гідро-, педо-, біо- та літосферою. Тут домінує натуральна складова географічного простору, представлена повітрям, водою, ґрунтом, живими організмами, мінералами і гірськими породами. При цьому вони розміщуються по вертикалі з певними закономірностями. Горизонтальна складова географічного простору представлена різноманітними за властивостями ландшафтами, які мають певну мінливість – добову, сезонну, річну і т.д.

Складність вертикальної і горизонтальної структури географічного простору як об'єкту географічних досліджень спричинює функціонування тісних взаємозв'язків між географією та іншими суміжними науками, переважно природничого циклу – біологією, хімією, фізикою, історією та ін. Це пояснюється також близькістю природничих об'єктів дослідження. Такі зв'язки досить детально досліджені та описані.

Інтеграція географії з біологією є найбільш очевидними, оскільки біота цілком залежить від набору та співвідношення абіотичних умов довкілля, що визначається своїм місцеположенням у просторі. Біогеографічні відміни регіонів також пов'язані з різним місцеположенням і визначають специфічний, а часто й унікальний набір живих організмів відповідно до сформованих там ландшафтів. Багато видів живих організмів виступають у ролі біоіндикаторів стану абіотичного середовища і свідчать про ті чи інші його властивості.

Географія, особливо фізична, дуже тісно інтегрована з фізикою. Такий зв'язок обумовлений великим набором і значним різноманіттям фізичних процесів, які відбуваються у географічному просторі – атмосферних, гідросферних, літосферних, біосферних, енергоінформаційних та ін. Усі вони відбуваються за фізичними законами. У результаті виник напрям дослідження таких процесів – геофізика (ландшафту, атмосфери, гідросфери, літосфери, біосфери).

Інтеграція географії з хімією обумовлені тим, що географічний простір складається з різних середовищ і до складу кожного з них входять певні хімічні елементи і сполуки. Останні можуть мігрувати як у межах конкретного середовища, між ними (у ландшафті) та навіть між ландшафтами. Геохімічна складова географічного простору є

надзвичайно важливою, оскільки усі без винятку живі організми використовують у процесі своєї життєдіяльності певні хімічні елементи та їх сполуки. Багато хімічних елементів та речовин здійснюють кругообіги між географічними середовищами. Хімічні взаємозв'язки і взаємодії спричинили появу і розвиток таких напрямів наукових досліджень як геохімія ландшафтів, геохімія ґрунтів, гідрохімія, хімія атмосфери.

Інтеграція географії та історії ґрунтується на мінливості географічного простору та його компонентів з часом. Виник навіть окремий напрям географічних досліджень – історична географія, яка вивчає зміни географічного простору у часі та характер змін.

Тісна інтеграція географії та економіки виникла після виокремлення з цілісної географії соціально-економічного її напрямку, відповідального за економіко-географічні та соціально-географічні напрями досліджень. При цьому власне географія займається просторовістю економічного розвитку, тоді як економіка – змістом економічного процесу. В результаті такої взаємодії виникли такі напрями як: географія промисловості, географія сільського господарства, географія транспорту, географія інфраструктури, географія туризму та географія сфери послуг. Наявність тісних взаємозв'язків географії з економікою підтверджується віднесенням соціально-економічної географії до сфери економічних наук.

Взаємодія географії та екології є порівняно молодим і перспективним напрямом інтеграційних процесів у географії, які ґрунтуються на багатьох спільних рисах і навіть на подібності предметів їхнього дослідження. Такий інтеграційний напрям набув популярності за останні півстоліття, коли вчені виявили тісний взаємозв'язок між екологічними проблемами та природними властивостями довкілля. У результаті такої інтеграції виникло кілька напрямів наукових досліджень – ландшафтна екологія, геоекологія (глобальна екологія, або екологія Землі), урбоекотологія та ін.

Серед перспективних інтеграційних напрямів слід виокремити взаємозв'язки географії з інформатикою, урбаністикою, соціологією, культурологією та політологією.

Взаємодія географії та інформатики полягає у цифровізації географічної інформації, зокрема створенні цифрових карт, їх прив'язці до території та створення на їх базі геоінформаційних систем. Таким чином виник науковий напрям геоінформатика. Електронні карти є більш точними, прив'язані до місцевості, дають можливість швидкого і зручного вимірювання відстаней та площ без застосування спеціальних пристроїв та обладнання. Геоінформаційні системи наповнені

різноманітною інформацією, яка якомога повніше характеризує кожен ділянку відображеного на ній географічного простору. Глобальні геоінформаційні системи забезпечують збір і поширення наявної інформації в масштабах усієї земної кулі. Причому використання ГІС дає миттєвий доступ до наявної географічної інформації.

Інтеграція географії з урбаністикою ґрунтується на оптимальному плануванні життєвого простору міського середовища через вивчення його природних особливостей, їх врахування при плануванні та створення його зручним для жителів. Унаслідок цього виник напрям досліджень, названий геурбаністикою. Разом з міським дизайном (проектуванням зовнішнього вигляду і функцій міського середовища) геурбаністика сприяє покращенню життєвого середовища міста.

Інтеграція географії з соціологією, культурологією та політологією ґрунтується на вивченні простору, його особливостей та його змістовного наповнення. Це може бути дослідження автентичних етнічних районів, окремих населених пунктів або громад. Така інтеграція дає можливість визначити особливості кожної території, на основі чого – розробляти такі головні документи як «Стратегія розвитку громади...», «Стратегія регіонального розвитку області...» та інші.

Таким чином, сучасна географія має тісні інтегративні зв'язки з природничими науковими напрямками – біологією, хімією, фізикою, історією, економікою та екологією. Серед перспективних інтегративних зв'язків у першу чергу виокремлені зв'язки з інформатикою, урбаністикою, соціологією, культурологією та політологією. Вони дають можливість розширити спектр географічних досліджень у перспективі.

СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

М. Д.Заячук, Р. Я. Тіміш

zayachukmyroslav@ukr.net, rodika3@ukr.net

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна*

У статті визначенні поняття «органічна продукція» та «органічне виробництво». Проаналізовані основні напрямки розвитку органічного виробництва в Україні та світі. Проаналізовані перспективи розвитку ринку органічної продукції в нашій країні.

Встановлено, що Україна володіє значним потенціалом для розвитку органічного виробництва. Означено важливість